

Kantoor Amsterdam

Anna Spenglerstraat 71
1054 NH Amsterdam
tel/fax: 020-6164684
Giro: 3767096
info@stopwapenhandel.org

Kantoor Groningen

Postbus 7007
9701 JA Groningen
tel: 050-3133247
fax: 050-3180024

Wereldwijd Leverbaar Handel in overtollige Nederlandse wapens

Factsheet Campagne tegen Wapenhandel, november 2007

Mark Akkerman

Alleen al de afgelopen vier jaar verkocht de Nederlandse staat voor bijna anderhalf miljard euro aan overtollige wapens. Het is maar weinig bekend dat de staat daarmee al enkele jaren zelf de grootste Nederlandse wapenexporteur is. De verkoop van surplus materieel komt ten goede aan Defensie en is daarom een belangrijke bron van inkomsten voor het ministerie. Deze trend zal zich de komende jaren hoogstwaarschijnlijk voortzetten. Minister Van Middelkoop van Defensie heeft aangekondigd dat er nog een flinke lading materieel in de verkoop zal gaan. Voor zover bekend gaat het in ieder geval om 18 F-16 gevechtsvliegtuigen, 12 PzH-2000 pantserhouwitsers en 28 Leopard 2 tanks. Van een eerder voorgenomen verkoop van vijf Apache helikopters wordt afgezien.¹ Het verkoopbeleid weerspiegelt ook een zwalkend materieelbeleid bij Defensie. Dat geldt voor de vijf Apache helikopters, die na een paar jaar dienst in de etalage kwamen om nu alsnog weer in dienst genomen te worden, maar ook voor de PzH-2000. Die stond al in de uitverkoop voordat hij geleverd was aan Nederland. Defensie had zich wat 'vergist' in de aantallen. Een vergissing die miljoenen kost.

Het wringt dat de overheid bij wapenverkopen zowel exporteur als controleur is. Zo werd het strenge wapenexportbeleid ten aanzien van Egypte flink versoepeld op het moment dat dit land honderden pantservoertuigen wilde overnemen van Defensie. Na een jarenlange stop op directe wapenexporten naar Israël besloot de regering deze in oktober 2007 op te heffen voor de verkoop van een voorraad overtollige onderdelen voor Hawk luchtafweer. Ook leveringen van defensiematerieel aan Thailand, Jordanië en Chili, passen niet binnen een terughoudend wapenexportbeleid.

---

¹ Tweede Kamer, Hoofdlijnen defensiebeleid – lijst van vragen en antwoorden, 30800 X – nr. 119, 27 augustus 2007

Procedure

Niet-strategische overtollige defensiegoederen (van legerkleding en personenauto's tot onroerende zaken) worden per openbare inschrijving verkocht door de Dienst Domeinen van het Ministerie van Financiën. Strategische goederen (wapens en onderdelen daarvan) worden door de Defensie Materieel Organisatie aan andere landen verkocht.²

De opbrengsten van de verkoop van alle afgestoten defensiegoederen komen bijna volledig ten goede aan Defensie. Het Ministerie van Financiën ontvangt 13,6 miljoen euro voor gemaakte onkosten. Defensie maakt jaarlijks een raming van de te verwachten verkoopopbrengsten. Wordt er minder verkocht dan de te verwachten totale opbrengsten dan moet dit tekort binnen de defensiebegroting gecompenseerd worden. Bij meeropbrengsten vloeien deze naar de algemene middelen.³ Voor de periode 2008-2012 verwacht Defensie nog eens anderhalf miljard euro te verdienen aan de uitverkoop van afgedankt materieel.⁴ Hoewel in geen verhouding tot de opbrengsten, kost het op voorraad houden en verkopen van overtollig materieel uiteraard ook geld: voor 2008 staat 50 miljoen euro aan verkoopkosten begroot, voor het jaar daarop 20 miljoen.⁵

Bij een voorgenomen verkoop vindt interdepartementaal overleg plaats. Het Ministerie van Buitenlandse Zaken geeft aan of de potentiële bestemming past binnen het wapenexportbeleid. Voor de verkoop van afgestoten wapens aan andere landen is daarnaast, zoals voor elke wapenuitvoer, een wapenexportvergunning nodig. Deze wordt afgegeven door het Ministerie van Economische Zaken.

Het is echter zeer de vraag of de overheid in staat is tot een werkelijk onafhankelijke toetsing aan de criteria van het wapenexportbeleid, wanneer zij zelf direct belanghebbende bij de verkoop is.

De regering ziet zelf geen probleem: "Juist omdat de regering onderkent een voorbeeldfunctie te vervullen, wordt zeer zorgvuldig omgegaan met gevallen waarin de regering zelf als exporteur optreedt."⁶ In de praktijk is soms wel degelijk sprake van een schijn van belangenverstrengeling, zo blijkt uit enkele recente leveringen, die hieronder aan bod komen.

Voor de daadwerkelijke verkoop worden vaak ambassades in potentiële afnemende landen ingeschakeld. Zij worden bijvoorbeeld voorzien van een catalogus met materieel dat in de etalage ligt. Nadat er vanuit de Tweede Kamer kritiek kwam op de aanwezigheid van zulke catalogi op ambassades in de armste ontwikkelingslanden, die hun geld hard nodig hebben voor uitgaven op sociaal gebied, werd besloten dat ambassades in de betreffende landen deze catalogi niet meer krijgen.⁷

Omvang

De overheid is op het moment de grootste Nederlandse wapenexporteur. In de periode 2003-2006 namen exporten van overtollig defensiematerieel zo'n 35% van de totale waarde van afgegeven exportvergunningen voor hun rekening. Een overzicht van de belangrijkste verkopen van de afgelopen tien jaar (1997-2006) is als bijlage bij dit rapport opgenomen.

---

2 NIID, NIID Almanak 2007, p. 27

3 Ministerie van Defensie, Brief van de minister over de afspraken met betrekking tot de verkoop van overtollige onroerende zaken van Defensie, 29200X – nr. 19, 21 oktober 2003

4 Kamervragen beleidsbrief "Wereldwijd dienstbaar", 22 oktober 2007

5 Kamervragen en antwoorden begroting Defensie 2008, 22 oktober 2007

6 Ministerie van Economische Zaken, Beantwoording vragen wapenexportbeleid, 22054, 26231 – nr. 117, 11 april 2007

7 Ministerie van Buitenlandse Zaken, Brief aan de Eerste Kamer met beantwoording vragen begrotingsbehandeling Buitenlandse Zaken/Ontwikkelingssamenwerking, SBO-483/99-I, 20 mei 1999

Contractwaarde verkoop overtollig defensiematerieel (2003-2006)		
Jaar	Waarde contracten verkoop overtollig defensiematerieel (mln euro) ⁸	Totale vergunningwaarde wapenexporten (mln euro) ⁹
2003	67,24	1.150,80
2004	626,86	644,25
2005	493,74	1.175,33
2006	ca. 270,00	1.124,68
Totaal (2003-2006)	ca. 1457,84	4.095,06
<i>Bron: Ministerie van Economische Zaken, Jaarrapportages wapenexportbeleid (2003-2006)</i>		

Voor de Nederlandse wapenindustrie zijn de overheidsverkopen ook niet geheel onbelangrijk. Praktisch altijd leveren ze namelijk opdrachten op: van modernisering van het te verkopen materieel tot het vertalen van handleidingen. Bovendien, zo heeft vooral de marinebouw de afgelopen decennia geleerd: hoe sneller oorlogsschepen worden afgeschreven, hoe sneller ze ook weer nieuw worden besteld.

Transparantie

Een overzicht van de afgesloten contracten voor de verkoop van afgestoten defensiematerieel wordt elk jaar gepubliceerd door het Ministerie van Economische Zaken in de Jaarrapportage Wapenexportbeleid. Afgegeven exportvergunningen zijn opgenomen in de maandoverzichten die Economische Zaken op haar website plaatst. In beide gevallen vindt informatievoorziening achteraf plaatst.

De Tweede Kamer wordt in principe ook vooraf geïnformeerd bij verkoop van tweedehands materieel, maar in de praktijk wordt nogal eens van die lijn afgeweken "uit concurrentieoverwegingen of op verzoek van de koper".¹⁰ In die gevallen krijgt de Kamer de informatie achteraf dus, maar volgens de regering komt diens controlerende functie niet in gevaar omdat in de verkoopbepalingen "altijd een voorbehoud van instemming van de Kamer" wordt opgenomen.¹¹ Dat mag zo zijn, naarmate een verkoop zich in een verder gevorderd stadium bevindt ligt de drempel voor parlementair verzet daartegen onmiskenbaar hoger. Nadat de kwestie deze zomer door de SP-fractie aan de orde was gesteld, erkende de regering pas na herhaald aandringen dat inderdaad niet altijd vooraf geïnformeerd werd. Niettemin meent ze nog altijd recht te doen "aan de strekking van de motie-Van den Doel",¹²

Deze motie uit 1996 vormt de basis van de huidige vorm van informatievoorziening aan de Kamer. De motie verzoekt de regering "de verkoop van wapensystemen, voor zover dit overtollig defensiematerieel betreft, vooraf aan de Kamer te melden."¹³

In 1999 werd deze motie door de regering nog als volgt uitgelegd: "De Kamer is, in lijn met de

8 Het jaar waarin het contract gesloten wordt is niet altijd gelijk aan het jaar waarin de vergunning voor de bewuste uitvoer afgegeven is.

9 Het gaat hier om de vergunningwaarde van alle in het betreffende jaar afgegeven wapenexportvergunningen.

10 Ministerie van Defensie, "Verkoop overtollig defensiematerieel", Brief aan de Tweede Kamer, 16 oktober 2007

11 Idem

12 Ministerie van Defensie, "Verkoop overtollig defensiematerieel", Brief aan de Tweede Kamer, 16 oktober 2007. Zie ook: Ministerie van Economische Zaken, Wapenexportbeleid – brief aan de Tweede Kamer, 22054 – nr. 124, 21 augustus 2007.

13 Tweede Kamer, Motie van het lid Van den Doel c.s., Wapenexportbeleid, 22054 – nr. 24, 17 december 1996

motie Van den Doel [...], door de staatssecretaris van Defensie vooraf - vertrouwelijk - geïnformeerd over elke verkoop van overtollige wapensystemen, inclusief opbrengst en land van bestemming.”¹⁴ Inmiddels is die praktijk dus enigszins verwaterd.

Opvallende leveringen

Egypte

In 2005 verkoopt Defensie 431 YPR-pantserrupsvoertuigen aan Egypte.¹⁵ Dit is opmerkelijk omdat in de periode 1999-2003 de Nederlandse regering een streng wapenexportbeleid ten aanzien van Egypte voert. Zeven vergunningaanvragen worden geweigerd, op grond van het onvoldoende nakomen van internationale verplichtingen op het gebied van wapenbeheersing, spanningen in de regio en het gedrag van Egypte ten aanzien van de internationale gemeenschap.¹⁶ Overigens valt er ook op de mensenrechtensituatie in het land nog wel het een en ander aan te merken.¹⁷ Zo is er sprake van martelingen tijdens ondervragingen en onderdrukking van politieke oppositie. Daarnaast is al bijna 40 jaar de noodtoestand van kracht, die de overheid verregaande bevoegdheden geeft om bijvoorbeeld burgerrechten in te perken of mensen te detineren. Verkiezingen in Egypte zijn een farce.

De leverantie van pantservoertuigen leidt dan ook tot kritische Kamervragen van GroenLinks. De regering zegt dat zorgvuldig gehandeld is: “Naar aanleiding van door Egypte geuite interesse in de aanschaf van overtollig verklaarde YPR-pantserrupsvoertuigen van de Koninklijke Landmacht ten behoeve van de Egyptische landmacht heeft het ministerie van Defensie, als te doen gebruikelijk in het kader van de verkoop van overtollig Nederlands defensiematerieel, politiek advies gevraagd aan het ministerie van Buitenlandse Zaken. Dit advies luidde positief op basis van een kritische toetsing van de voorgenomen verkoop aan de criteria van het Nederlandse wapenexportbeleid.”¹⁸

Het roept vragen op dat op het moment dat Defensie van plan is honderden pantservoertuigen aan Egypte te leveren, het tot dan toe gevoerde strenge wapenexportbeleid opeens versoepeld wordt. Waar de overheid optreedt als exporteur en als controleur, levert dit op zijn minst de schijn van belangenverstremgeling op.

Israël

Nadat vijf jaar lang wapenexporten naar Israël praktisch taboe waren, doorbreekt Defensie dat embargo in oktober 2007 met de aangekondigde verkoop van onderdelen voor het Hawk luchtafweersysteem.¹⁹ De deal veroorzaakt consternatie in politiek Den Haag vanwege de breuk met het bestaande beleid. Minister van Buitenlandse Zaken Verhagen is aanvankelijk niet op de hoogte van de verkoop, maar verdedigt die in tweede instantie met het argument dat de onderdelen voor defensieve doeleinden zijn. GroenLinks, de SP en ook coalitiepartij PvdA vinden de verkoop geen

---

14 Ministerie van Buitenlandse Zaken, Beantwoording vragen wapenexportbeleid en voortgangsrapportage kleine wapens, DVB/WW-767/99, 5 november 1999

15 In 1994 werden al 599 overtollige YPR-voertuigen ter waarde van ongeveer 112 miljoen euro aan Egypte verkocht

16 Het gaat hier om criteria 1, 4 en 6 van de Europese Gedragscode Wapenexport. Vijf van deze weigeringen werden na een heroverweging op grond van het gewijzigde beleid tav Egypte in 2004 ingetrokken; Ministerie van Buitenlandse Zaken, Beantwoording kamervragen van het lid Karimi over de mogelijke levering van YPR-pantservoertuigen aan Egypte, DVB/Ww-541/04, 8 oktober 2004

17 US Department of State, Egypt – Country report on human rights issues, 6 March 2007; Human Rights Watch, World Report 2007, January 2007

18 Ministerie van Buitenlandse Zaken, Beantwoording kamervragen van het lid Karimi over de mogelijke levering van YPR-pantservoertuigen aan Egypte, DVB/Ww-541/04, 8 oktober 2004

19 Ministerie van Defensie, Brief aan de Tweede Kamer over 'Verkoop HAWK-onderdelen aan Israël, 16 oktober 2007; zie ook: Telegraaf, Verhagen wil verkoop HAWK-onderdelen doorzetten, 18 oktober 2007, op <http://www.telegraaf.nl/common/jsp/print/printTemplate.jsp?artId=73289231&secId=9141>

goed plan. Volgens deze partijen moet Nederland geen wapens verkopen aan partijen in conflictgebieden. Overigens is op moment van schrijven nog geen exportvergunning afgegeven. Dat zal pas aan de orde zijn nadat een verkoopcontract is getekend. Omdat het gaat om van oorsprong Amerikaans materieel, moeten de Verenigde Staten ook nog akkoord gaan met de doorverkoop.

Thailand

Defensie verkoopt ergens in 2004 of 2005 aan Thales Nederland een groot aantal Flycatcher vuurleidingsradarsystemen, 40L70 kanonnen en een trainingssimulator. Thales levert daarvan vervolgens 8 radarsystemen en 16 kanonnen aan Thailand, zo wordt in maart 2005 aan de Tweede Kamer gemeld.²⁰ In 2005 en 2006 worden exportvergunningen voor vuurleidingssapparatuur verstrekt, met een waarde van rond de 10 miljoen euro; of die voor deze Flycatchers zijn valt uit de gegevens niet op te maken.²¹

Al jaren is er sprake van interne spanningen in Thailand, met name in het zuiden van het land. Leger en politie treden hard op tegen demonstranten, wat doden en gewonden tot gevolg heeft. Reden voor de Nederlandse regering om bepaalde aanvragen voor wapenexportvergunningen te weigeren. "De vergunningen die wel werden versterkt, hadden betrekking op goederen die [zich] niet leenden voor inzet bij interne repressie in de betreffende provincies", aldus de staatssecretaris van Economische Zaken.²² Het zou echter voor de hand liggen sowieso niet bij te dragen aan de versterking en legitimering van een krijgsmacht die zich schuldig maakt aan mensenrechtenschendingen. De dominante rol van de krijgsmacht blijkt nog het sterkst uit de serie militaire coups in de recente geschiedenis van Thailand; nog in september 2006 grepen de militairen de macht.

Mede gezien de negatieve adviezen die Buitenlandse Zaken voor bepaalde orders uit Thailand afgeeft is het opmerkelijk dat leveranties van afgestoten defensiematerieel zonder problemen doorgang vinden, juist ook vanwege de voorbeeldfunctie die de overheid zichzelf toedicht. Wederom lijken verkoopbelangen bij de overheid zwaarder te tellen dan de ethische toets van het wapenexportbeleid.

Chili

In augustus 2007 stomen Chileense fregatten, deels van Nederlandse herkomst, op tot voor de kust van Peru. Opeens is een oorlog dichtbij, omdat een al decennialang sluimerend grensconflict weer eens opblaait. Peru heeft een deel van de Stille Oceaan, dat Chili als zijn eigendom beschouwt, opgeëist. Bij de verkoop van de Nederlandse fregatten in 2004 verklaart staatssecretaris Van der Knaap van Defensie blij te zijn "dat de schepen in goede handen komen".²³ De regering ziet ook geen problemen: "De voorgenomen verkoop van fregatten aan Chili is getoetst aan de criteria van de Europese gedragscode. Naar opvatting van de regering is deze verkoop in overeenstemming met de criteria van de Code en is de verkoop geen bedreiging voor de stabiliteit in de regio."²⁴

Het zijn niet alleen deze schepen die het afgelopen decennium in Chileense handen zijn gekomen. Chili is de laatste jaren de grootste afnemer van afgestoten defensiematerieel, voor alle krijgsmachtdelen. In totaal gaat het om ongeveer een half miljard euro. Grootste leveranties waren 240 Leopard tanks (1998, 43,7 miljoen euro), vier marinefregatten (2005, 290 miljoen euro, grootste wapenleverantie in 2005) en 18 F16's (2006-2007, naar verluidt ter waarde van zo'n 150 miljoen

---

20 Ministerie van Defensie, Brief aan de Tweede Kamer over vijf verkooptransacties, 29800 X – nr. 65, 9 maart 2005; een nadere specificatie van de datum van verkoop aan Thales wordt in deze brief niet gegeven

21 Ministerie van Economische Zaken, Maandoverzichten afgegeven wapenexportvergunningen, op exportcontrole.ez.nl

22 Tweede Kamer, Wapenexportbeleid – lijst van vragen en antwoorden, 22054, 26231 – nr. 117, 11 april 2007

23 Ministerie van Defensie, Verkoop Nederlandse fregatten aan Chili bezegeld, 29 maart 2004

24 Tweede Kamer, Wapenexportbeleid – verslag van een schriftelijk overleg, 22054 nr. 86, vastgesteld 2 maart 2005

euro).²⁵

De recente oorlogsdreiging staat in schril contrast met uitspraken van de regering, die de spanningen tussen Chili en Peru geen reden vindt wapenexporten naar die landen stop te zetten. In de beantwoording van Kamervragen schrijft de Minister van Economische Zaken in maart 2006: "Ondanks stevige retoriek over het dispuut over de zee grens zijn de betrekkingen tussen Peru en Chili goed. De wederzijdse belangen bij een goede relatie zijn groot en bilaterale gevoeligheden worden op zakelijke wijze afgehandeld."²⁶

Jordanië

Aan Jordanië worden in 2007 zes F16's verkocht.²⁷ Na technisch onderhoud zullen ze in 2008 geleverd worden.

Waar de verkoop van wapens aan een land in zo'n instabiele en explosieve regio als het Midden-Oosten al botst met de geest van het Nederlandse wapenexportbeleid, zet deze verkoop ook nog eens een andere dubieuze ontwikkeling in gang. De aanschaf van afgestoten Nederlandse en Belgische F-16's heeft tot gevolg dat Jordanië zelf overgaat tot verkoop van oudere F-5 gevechtsvliegtuigen aan ontwikkelingsland Kenia.²⁸ Zo wordt vanuit Nederland een beweging in gang gezet die leidt tot wapenleveranties aan nog minder kapitaalkrachtige landen.

Levering voor oorlog

Soms wordt bijna rechtstreeks voor oorlog geleverd. Zo koopt Canada honderd Leopard 2 tanks, om ze vanaf eind 2007 in te kunnen zetten bij de 'wederopbouw' van Afghanistan, die door een dergelijke inzet een steeds zwaarder militair karakter krijgt.²⁹ Geschatte opbrengst voor de Nederlandse staatskas: minimaal 100 miljoen euro.

Doorverkoop: de derdehandmarkt

Doorverkoop van eerder van de Nederlandse staat gekochte defensiegoederen is onderworpen aan het Nederlandse wapenexportbeleid, aldus de regering: "Vanwege de mogelijkheid van wederverkoop van door Nederland verkocht overtollig defensiematerieel, wordt in de verkoopcontracten standaard een clause opgenomen die instemming van Nederland vereist bij eventuele doorverkoop aan een derde land. De verkopende partij zal alvorens de overeenkomst tot wederverkoop te sluiten bij Nederland een verzoek om instemming moeten indienen. Een dergelijk verzoek zal worden getoetst aan het Nederlandse wapenexportbeleid."³⁰

Desalniettemin ligt het gevaar op de loer van een minder strenge toetsing; het is uiteraard moeilijk een bondgenoot een bepaalde verkoop te weigeren. Zo blijkt bijvoorbeeld bij de doorvoer van wapens dat Nederland al snel genoeg neemt met de manier waarop bondgenoten invulling geven aan hun wapenexportbeleid: men voelt geen behoefte die controle nog eens over te doen.³¹

In mei 2006 verschenen berichten over de mogelijke verkoop van vier fregatten van Griekenland

---

25 Patricio Gonzáles, "Adquisición de F-16 se haría oficial antes de segunda vuelta", El Mercurio.com, 13 december 2005. Zie ook: Mark Akkerman, Nederlandse wapenleveranties aan Chili, Campagne tegen Wapenhandel, oktober 2006. Een eerste serie die in 2006 werd afgeleverd staat voor 88 miljoen euro in de boeken (exportvergunning 26253098 van 16 maart 2006); voor 2007 zijn bij het ter perse gaan nog geen gegevens bekend.

26 Ministerie van Economische Zaken en Ministerie van Buitenlandse Zaken, Beantwoording schriftelijke vragen inzake het Nederlandse wapenexportbeleid in 2004, DVB/WW-086/06, 6 maart 2006

27 Ministerie van Defensie, Verkoop F16 MLU vliegtuigen aan Jordanië, brief aan de Tweede Kamer, 30800 X, 22054 – nr. 86, 15 mei 2007

28 Frank Slijper, Tweedehands markt kaskraker door zwalkend aankoopbeleid, VD AMOK, nr. 2, juli 2007

29 Ministerie van Defensie, Nederland verkoopt Leopard tanks aan Canada, 12 april 2007; Jane's Defence Weekly, Canada seeks Leopard solution for Afghanistan, 18 April 2007

30 Ministerie van Buitenlandse Zaken en Ministerie van Economische Zaken, Beantwoording kamervragen over de verkoop van schepen van de Kortenaer-klasse aan Pakistan, DVB/WW-360/03, 13 juli 2006

31 Martin Broek, Onzichtbare handel – doorvoer van wapens via Nederland, Oxfam Novib, mei 2006

aan Pakistan. Het gaat om fregatten van de Kortenaer-klasse die Griekenland eerder van de Nederlandse marine had overgenomen.³² Voor deze verkoop is toestemming van de Nederlandse regering nodig. Vooralsnog zou die niet gevraagd zijn. Mocht dit wel gebeuren, dan is de kans overigens groot dat toestemming gegeven wordt. Nadat jegens India en Pakistan sinds 1998 een vergunningenstop gold vanwege beider kernproeven, liet de regering eind 2004 weten dat “gelet op de positieve ontwikkelingen in de relatie tussen de twee buurlanden, voor leveranties aan de Pakistaanse marine in beginsel een uitvoervergunning zou kunnen worden afgegeven.”³³ Ondertussen blijft er sprake van een gespannen verhouding tussen de twee nucleair bewapende landen en is de politieke situatie in Pakistan uiterst instabiel.

---

32 Rahul Bedi, Pakistan plans to bolster Navy, Jane's Defence Weekly, Volume 43, Issue 21, 24 May 2006

33 Ministerie van Buitenlandse Zaken en Ministerie van Economische Zaken, Beantwoording Kamervragen over de verkoop van schepen van de Kortenaer-klasse aan Pakistan, DVB/WW-360/06, 13 juli 2006

Bijlage 1 – belangrijkste verkopen afgestoten materieel defensie (1997-2006)

Belangrijkste verkopen afgestoten materieel defensie (1997-2006)		
Bestemming	Jaar ³⁴	Omschrijving
België	2005	2 M-fregatten
Chili	1998	205 Leopard 1 tanks
	2004	4 fregatten en bijbehorende Harpoon raketten
	2005	18 F-16 gevechtsvliegtuigen
Duitsland	2005	8 Orion P-3C vliegtuigen en reservedelen
Egypte	2005	431 YPR voertuigen
Finland	2006	18 MLRS raketsystemen met toebehoren
Griekenland	1997	1 S-fregat
	2003	2 S-fregatten
Letland	2005	5 Mijnenjagers van de Alkmaar-klasse
Noorwegen	2000	57 Leopard 2 tanks
Portugal	2005	5 Orion P-3C vliegtuigen
	2006	2 M-fregatten
Roemenië	2004	Luchtafweersystemen Hawk PIP III
<p><i>Bron: VN-wapenregister (www.disarmament.un.org), Jaarrapportages wapenexportbeleid (2003-2006), Ministerie van Economische Zaken; maandoverzichten afgegeven wapenexportvergunningen (2004-2006), Ministerie van Economische Zaken; Martin Broek en Frank Slijper, Explosieve materie, Breda, Papieren Tijger, 2003</i></p>		

34 Jaar waarin het verkoopcontract gesloten is; daadwerkelijke levering vindt niet altijd plaats in hetzelfde jaar